

Çocukluk Çağı Travmaları ile Suça Yönelik Tutumlar Arasındaki İlişkide Psikopatolojik Belirtilerin Paralel Çoklu Aracı Rollerinin İncelenmesi

Examining the Parallel Multiple Mediating Roles of Psychopathological Symptoms in the Relationship Between Childhood Traumas and Attitudes Towards Crime

© Ayhan Erbay

İstanbul Kültür Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, İstanbul, Türkiye

ÖZ

Amaç: Çocukluk çağı travmaları ile suça yönelik tutumlar arasındaki ilişkide psikopatolojik belirtilerin aracı bir etkiye sahip olup olmadığını analiz edilmesi amaçlanmıştır.

Yöntem: Belirtilen amaca ulaşabilmek adına ilişkisel tarama modelinden hareket edilmiş, uygunda örnekleme tekniğiyle Ocak 2023-Ocak 2024 tarihlerini kapsayan bu çalışmaya 18 yaşından büyük toplamda 391 kişi çevrimiçi ortamda katılım sağlamıştır. Çocukluk çağı travmaları ile suça yönelik tutumlar arasındaki ilişkide psikopatolojik belirtiler paralel çoklu aracılık rolü analizi ile incelenmiştir.

Bulgular: Çocukluk çağı travmalarının suça yönelik tutumlar üzerinden doğrudan bir etki yaratmadığı gözlenmiştir. Benzer şekilde çocukluk çağı travmalarının kontrol edildiği ve psikopatolojik belirtilerin suça yönelik tutumlar üzerindeki etkileri incelendiğinde hiçbir psikopatolojik belirtinin doğrudan şiddete yönelik tutumlar üzerinde etkiye sahip olmadığı ancak kişilerarası duyarlık ve düşmanlık belirtilerinin dolaylı olarak ilişkiyi güçlendirme olasılığına sahip olduğu belirlenmiştir.

Sonuç: Suça yönelik tutumlarda bireysel özellikler veya deneyimlenen travmaların tetiklediği bir mekanizmadan öte içinde yaşanılan ailenin, mahallenin ve toplumun bireye etkilerinin bir sonucu olarak ortaya çıktığı psikopatolojik özellikler veya geçmiş dönemki travmaların ise suça yönelimi ancak toplumsal şartlar uygunsu tetiklediği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çocukluk çağı travmaları, psikopatolojik belirtiler, suça yönelik tutumlar

Yazışma Adresi/Address for Correspondence: Ayhan Erbay, İstanbul Kültür Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, İstanbul, Türkiye
E-posta: a.erbay@iku.edu.tr
ORCID ID: orcid.org/0000-0002-1639-0483

Geliş tarihi/Received: 15.01.2024
Kabul tarihi/Accepted: 04.06.2024

ABSTRACT

Objective: To analyze whether psychopathological symptoms have a mediating effect on the relationship between childhood traumas and criminal attitudes.

Methods: In order to achieve the purpose, the correlational survey model was used, and a total of 391 people over the age of 18 participated online in this study covering the dates January 2023-January 2024 with the convenience sampling technique. Psychopathological symptoms in the relationship between childhood traumas and attitudes towards crime were examined with parallel multiple mediating variable analysis.

Results: It was observed that childhood traumas did not have a direct effect on attitudes towards crime. Similarly, when childhood traumas were controlled and the effects of psychopathological symptoms on attitudes towards crime were examined, it was determined that no psychopathological symptom had a direct effect on attitudes towards violence, but interpersonal sensitivity and hostility symptoms had the possibility of indirectly strengthening the relationship.

Conclusion: It was concluded that attitudes towards crime emerged as a result of the effects of the family, neighborhood and society on the individual rather than a mechanism triggered by individual characteristics or experienced traumas, and that psychopathological characteristics or past traumas trigger the tendency towards crime only if social conditions are appropriate.

Keywords: Childhood traumas, psychopathological symptoms, attitudes towards crime

GİRİŞ

Suç davranışı, bir dizi bireysel, sosyal ve çevresel faktörden etkilenebilen karmaşık bir olgudur. Suç davranışının en çok tartışılan nedenlerinden biri kişinin genetik yapısı ile özellikle olumsuz çevresel faktörlerle ilişkilendirilen epigenetik özelliklerin bir araya gelmesidir (1,2). Öte yandan prefrontal kortekste hasar gibi beyin anormallikleri, dürtüsellğe ve kötü karar vermeye yol açarak suç işleme olasılığını artıracaklarını öne süren bulgular da raporlanmıştır (3,4). Suç davranışını psikopatolojik öykü ile açıklayan ve birçok tartışma ve araştırmanın konusu olan bir yaklaşım da mevcuttur (5-8). Psikopatolojik öyküsü olan tüm bireylerin suç işlemediği açık olsa da, özellikle psikopati özelliklerine sahip bireylerin suç davranışıyla psikopatolojik öyküleri arasında önemli bir örtüşme olduğunu gösteren kanıtlar vardır (6,7). Çalışmalar, psikopatolojik öyküsü olan bireylerin, olmayan bireylere göre şiddet içeren ve suç teşkil eden davranışlarda bulunma olasılığının daha yüksek olduğunu (5,6); antisosyal kişilik bozukluğu olan kişilerin, empati yoksunlukları ve başkalarının haklarını hiçe saymalarından dolayı suç davranışı gösterme olasılıklarının yüksek olduğunu (7,8); uyuşturucu ve alkol kullanma bozukluklarının muhakeme becerisini düşürüp dürtüsellği artırabileceğinden suç davranışına katkıda bulunacağını öne süren çalışmalar vardır (9,10). Biyolojik ve/veya psikopatolojik öykü gibi bireysel faktörlerin dışında genellikle sosyal ve/veya ekonomik yapı ve toplumsal örgütlenme ile ilişkili olan yoksulluk (11,12), işsizlik (13,14) ve eğitim seviyesi (15,16) gibi sosyal faktörler, şiddet veya travmaya maruz kalma (17,18) gibi çevresel faktörler ve kültürel normlar (19,20) ile kişisel değerler (21) gibi faktörler de suç davranışını etkileyebilmektedir.

Suç davranışı bağlamında, tutumlar, bir bireyin suç faaliyetlerinde bulunma kararını şekillendirmede önemli bir rol oynayabilmektedir (22,23). Bireyler, medyaya maruz kalma, suç faaliyetinde bulunan akrabaların varlığı, aile üyeleriyle

etkileşimler veya suç mağduriyetiyle ilgili kişisel deneyimler yoluyla suç davranışına yönelik tutumlar edinebilirler (24,25). Suç teşkil eden davranışlara göz yuman veya haklı çıkaran tutumlara sahip bireylerin bu tür faaliyetlerde bulunma olasılıkları daha yüksek olabilir (26). Benzer şekilde, şiddete göz yuman tutumlara sahip bireylerin fiziksel saldırı veya diğer şiddet içeren suçlara karışma olasılıkları bulunmaktadır (27). Sosyal ilişkiler ve bu ilişkilerdeki haklılık düşünceleri psikolojik tutumları doğrudan etkileyen önemli iki kavramdır. Sosyal ilişkilerin niteliği ve niceliği psikolojik tutumlar ve psikolojik refah üzerinde önemli bir etkisi olduğu yaygın olarak kabul edilmektedir (28-30). Sosyal ilişkiler bireylere duygusal destek, doğrulama ve aidiyet duygusu sağlar. Aile, arkadaşlar ve meslektaşlarla yakın, destekleyici ilişkilere sahip olmanın ruh sağlığı ve esenliği üzerinde olumlu etkileri olduğu gösterilmiştir (31,32). Araştırmalar, güçlü sosyal destek sistemlerine sahip bireylerin depresyon, kaygı ve diğer zihinsel sağlık sorunları yaşama ihtimalinin daha düşük olduğunu ve kişisel gelişim, öğrenme ve yeni becerilerin kazanılması için fırsatlar sunduğunu ortaya koymuştur (33). Öte yandan, sosyal ilişkilerin eksikliği veya kalitesiz ilişkiler, psikolojik tutumlar üzerinde olumsuz etkilere neden olabilir. Sosyal izolasyon ve yalnızlık, depresyon, kaygı ve diğer zihinsel sağlık sorunları için artan riskle ilişkilendirilen sosyal ilişki eksikliği ayrıca, olumsuz veya taciz edici sosyal ilişkiler, düşük benlik saygısı, kaygı ve depresyona yol açtığı ileri sürülmüştür (34).

Çocukluk çağı travması, fiziksel, cinsel ve duygusal istismar, ihmal ve şiddet veya travmaya maruz kalma gibi çeşitli deneyimleri kapsayan geniş bir terimdir. Bu deneyimler, kişinin zihinsel ve duygusal sağlığı üzerinde kalıcı bir etkiye sahip olabilir ve kaygı, depresyon ve travma sonrası stres bozukluğu gibi durumlara yol açabilir, suç işleme riskini arttırabilir (35). Giderek artan sayıda araştırma, çocukluk çağı travması yaşayan bireylerin yaşamlarının ilerleyen dönemlerinde suç faaliyetlerine girme olasılıklarının daha yüksek olduğunu göstermiştir (35-37).

Çocukluk travmasının suç davranışına yol açabilmesinin en önemli yollarından biri, davranışsal ve duygusal problemler geliştirme riskini artırmaktır. Travma yaşayan çocuklar, hepsi suç davranışına katkıda bulunabilecek duygusal düzensizlik, dürtüsellik, saldırganlık ve empati eksikliği geliştirebilir. Bu kişiler duygularını ve dürtülerini kontrol etmekte zorlanabilir, bu da şiddet veya hırsızlık eylemlerine yol açabilir (36,37). Davranışsal ve duygusal sorunlar geliştirme riskini artırmanın yanı sıra çocukluk çağı travması, suç davranışı için başka bir risk faktörü olan madde bağımlılığına da yol açabilir. Çalışmalar, çocukluk travması yaşayan bireylerin, yaşamlarının ilerleyen dönemlerinde travmalarıyla başa çıkma mekanizması olarak uyuşturucu ve alkolü kötüye kullanma olasılıklarının daha yüksek olduğunu göstermiştir (38). Ayrıca, travma yaşayan çocuklar sağlıklı ilişkiler ve sosyal beceriler geliştirmekte zorlanabilirler. Başkalarına güvenmekte ve anlamlı bağlantılar kurmakta güçlük çekebilirler, bu da sosyal izolasyona ve destek eksikliğine yol açabilir. Bu sosyal destek eksikliği, bireyler aidiyet ve kimlik duygusu kazanmak için suç faaliyetlerine yönelebileceğinden suç davranışına katkıda bulunabilir (39).

Bu çalışmanın temel amacı çocukluk çağı travmaları ile şiddete yönelik tutumlar arasındaki ilişkiyi irdelemek ve söz konusu bu ilişkide psikopatolojik belirtilerin aracı rolünün olup olmadığını anlamaktır. Araştırmacının teorik beklentisi çocukluk çağı travması olan bir bireyin psikopatolojik belirti geliştirme olasılığının olması ve bu olasılığında suç davranışına yönelik tutum değişikliği doğurması yönündedir.

GEREÇ VE YÖNTEMLER

Evren ve Örneklem

Çalışmanın evreni 18 yaşından büyük bireylerdir. Çalışmaya dahil olan bireyler kolayda örneklem metodu (convenience sampling) kullanılarak seçilmiştir. Monte Carlo Güç Analizi kullanılarak aracı değişken analizi için kullanılacak en düşük örneklem sayısının ($1-\beta=1,00$; $\beta_a=0,50$, $\beta_b=0,30$ ve $\beta_c=0,10$) 370 olması gerektiği hesaplanmıştır. Ocak 2023-Ocak 2024 tarihlerini kapsayan çalışmaya 18 yaşından büyük toplamda 391 kişi çevrimiçi ortamda katılım sağlamış hedeflenen örneklem sayısına ulaşılması sonrasında veri toplama işlemi sonlandırılmıştır. Çalışmaya dahil olabilmek için katılımcıların 18 yaşından büyük olması, internet tabanlı sistemlerde işlem yapabilme becerisine sahip olması (Google Forms sitesine bağlanma, ölçekleri cevaplama, kayıt yapıp gönderme vb.) aranmıştır.

Ölçüm Araçları

Demografik Bilgi Formu

Katılımcıların demografik özellikleri cinsiyeti, yaşı, gelir getirici bir işte çalışıp çalışmadığı, ortaöğrenim döneminde yatılı okuyup okumadığı, ailesinin son 10 yılda algılanan gelir

düzeyinin artıp artmadığını, ailesinde kayıp/yas sürecinin yaşanıp yaşanmadığı sorularıyla ölçülmeye çalışılmıştır. Kriminojenik risk faktörleri ise katılımcının yaşamı boyunca uyuşturucu madde kullanıp kullanmadığı, kasıtlı suç nedeniyle sanık olarak yargılanıp yargılanmadığı, arkadaşları arasında herhangi birinin kasıtlı suç nedeniyle sanık olarak yargılanıp yargılanmadığı, ailesine yaşadığı sıkıntıları aktarıp aktarmadığı, ailesine hayallerini anlatıp anlatmadığı, aile üyeleri için uyuşturucu madde kullanan ve/veya kasıtlı suç nedeniyle sanık olarak yargılanan birinin olup olmadığı sorulmuştur.

Suç Yönelik Tutumlar Ölçeği

Mills ve ark. (40) tarafından bireylerin antisosyal eğilim ve ilişkilerini ölçmek için geliştirilmiş 66 maddelik ölçek Nergiz ve Işıklı (41) tarafından adapte edilmiştir. Ölçeğin orijinal formu iki bölüm ve toplam 6 alt boyuttan oluşmaktadır. Birinci bölüm suç işlemiş arkadaş sayısı ve katsayısı; ikinci bölüm şiddete yönelik tutumlar (12 madde), haklılık düşünceleri (12 madde), antisosyal niyet (12 madde) ve ilişkilere yönelik tutumlar (10 madde) alt boyutlarından oluşmaktadır. Her alt boyuta ait maddeler toplanarak alt boyut toplam puanları hesaplanabilmektedir. Alt boyut puanları hesaplanmadan önce 3, 8, 16, 24, 31, 32 ve 43. maddeler ters kodlanmaktadır. Şiddete yönelik tutumlar alt boyutu bireyin şiddeti destekleyici tutumları onaylama düzeyini belirlemektedir. Haklılık düşünceleri alt boyutu bireyin istediği her şeye sahip olmaya yönelik benmerkezci beklenti düzeyini ölçmektedir. Antisosyal niyet alt boyutu bireyin antisosyal davranışta (örneğin: yasalara karşı gelmek, inandırıcı yalan söylemek, iyi bir sebep için suç işlemek, paçayı kurtarabilecekse suç işlemek gibi) bulunmaya yönelik niyetini değerlendirmektedir. Son olarak ilişkilere yönelik tutumlar alt boyutu ise bireyin suç eyleminde bulunmuş antisosyal kişilerle arkadaşlık kurmayı ne kadar uygun bulduğunu ölçmeyi amaçlamaktadır. Alt boyutlar için, haklılık alt boyutu dışında, özgün çalışmada alfa katsayıları 0,80 ve 0,84 arasında bulunmuştur. Alt boyutlar test-tekrar test katsayısı 0,65 ile 0,81 ($p<0,01$; $n=41$) aralığındadır. Türkçe formunda ise iç tutarlık sonuçlarına göre alt boyutların Cronbach alfa değerleri 0,68 ile 0,82 aralığındadır. Yarı test güvenilirlik katsayıları ise 0,75-0,81 aralığında değerlere sahiptir. Bu çalışmada ölçeğin ikinci bölümünde yer alan alt boyutlar kullanılmıştır.

SCI-90-R Envanteri

Belirti tarama listesi (SCL-90-R) 9 boyut ve bir ek ölçekten oluşmaktadır. Boyutlar sırasıyla somatizasyon, obsesif-kompulsif, kişiler arası duyarlılık, depresyon, anksiyete, öfke, fobik anksiyete, paranoid düşünce, psikotizmdir. Ek ölçek ise suçluluk, uyku ve yeme bozuklukları ile ilişkili olan genel zorlanma belirtilerini içermektedir (42). Ölçek katılımcıların son 15 gün içindeki genel huzursuzluk ve tedirginlik hallerinden yola çıkmaktadır. Katılımcılar belirtilere 5'li Likert ölçeği çerçevesinde yanıt vermektedir. Her boyutun puanı ilgili

maddelerin ortalamaları ile elde edilmektedir. Öte yandan, söz konusu ölçek kapsamında rahatsızlığın boyutunu ve anlık düzeyini ölçen genel belirti düzeyi, kişinin kendisinde ne kadar çeşitli belirti algıladığına dair hesaplanan pozitif belirti toplamı ve kişinin kendisinde sorunlu olarak hissettiği belirtilerin ağırlıklı ortalaması olan pozitif belirti düzeyi ölçülmektedir (42). SCL-90-R'nin orijinal versiyonunun psikiyatrik örneklem üzerinden toplanan verilere göre alt boyutlardaki iç tutarlılık 0,77 ve 0,90 arasında iken Türkçe formunun üniversite öğrencileri üzerinden toplanan verilere göre alt boyutlardaki iç tutarlılık 0,63 ve 0,84 arasındadır (42).

Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği

Bernstein ve ark. (43) tarafından geliştirilen bu değerlendirme aracı üç tanesi travmanın minimizasyonunu ölçen maddeler olmak üzere toplam 28 sorudan oluşmaktadır. Ölçeğin çocukluk çağı cinsel, fiziksel, duygusal istismarı ve duygusal ve fiziksel ihmali ölçen beş alt boyutu ve alt boyutların toplamından elde edilen genel puanı vardır. Ölçekten alınan puanlarında hesaplanmasında önce olumlu ifade içeren maddeler ters çevrilmekte sonra toplanarak genel puan elde edilmektedir. Ölçek "hiçbir zaman", "nadiren", "kimi zaman", "sık olarak" ve "çok sık" olmak üzere 5'li likert tarzına sahiptir. Ölçeğin iç tutarlılığı Cronbach alfa yöntemi ile hesaplanmış ve 0,93 olarak tespit edilmiştir. İki hafta arayla yapılan test-tekrar test güvenilirliği ise 0,90 olarak hesaplanmıştır (44). Cinsel ve fiziksel istismar için kestirim noktasının 5 ve üstü olduğu; fiziksel ihmali ve duygusal ihmali için 12 ve üstü olduğu toplamda ise 35 puan ve üstünün ruhsal travmanın varlığına işaret etmektedir.

İşlem

Çalışmada kullanılan ölçüm araçları Google anketler platformunda dijital hale getirilmiş ve çeşitli sosyal medya platformlarından (Twitter, Instagram vb.) yayımlanmıştır. Çalışmaya dahil olmak isteyen bireylere öncelikle 18 yaşından büyük olup olmadıkları sorulmuş, 18 yaşından büyük olanlar aydınlatılmış onam sayfasına yönlendirilmiştir. Katılımcılar ölçekleri cevaplamadan önce aydınlatılmış onam formu sayfasını okumak ve çalışmaya gönüllü olarak katılıp katılmayacağını soran soruya cevap vermek zorunda bırakılmıştır. Çalışmaya gönüllü olarak devam etmeyi tercih eden katılımcılar ölçekler sayfasına yönlendirilirken, 18 yaşından küçük ve katılmak istemeyen kişiler ise teşekkür mesajının yazılı olduğu sayfaya yönlendirilmiştir. Katılımcılar ortalama 30 dk süren bir zaman diliminde her ölçeği cevaplandırmıştır. Çalışmaya dahil olanların 18 yaşından büyük olması, ölçekleri doldurmadan önce bilgilendirilmiş onam formunu okuması

ve gönüllü olarak çalışmaya dahil olmak istediğini dijital ortamda beyan ettikten sonra ölçüm sorularını görebilmesi ve girişimsel herhangi bir prosedür izlenmemesi nedeniyle etik kurullara başvuru yapılmamıştır. Ancak araştırmacı Helsinki Bildirgesi'nde yer alan hususlara dikkat etmiştir.

İstatistiksel Analiz

Araştırmanın amaçlarına uygun olarak suça yönelik tutumları oluşturan tüm alt boyutlar (şiddete yönelik tutumlar, haklılık düşünceleri, antisosyal niyet ve ilişkilere yönelik tutumlar) müstakil olarak incelenmiş ve bu tutumların üzerinde etkili olan faktörleri belirlemek adına ilişkisel tarama modeli kapsamında çoklu doğrusal regresyon analizleri, psikopatolojik belirtilerin alt boyutlarının aracılık rolleri ise paralel çoklu aracılık analizi ile incelenmiştir. Analiz programı olarak SPSS ver 27, Armonk, NY: IBM Corp. programı kullanılmıştır. Aracı değişken analizleri ise Hayes (45) tarafından geliştirilen Process Makro 4.2 yöntemi ile incelenmiştir.

BULGULAR

Suça yönelik tutumları oluşturan şiddete yönelik tutumlar, haklılık düşünceleri antisosyal niyet ve ilişkilere yönelik tutumlar alt boyutları müstakil bağımlı değişken olarak tanımlanmış, çocukluk çağı travmaları ile psikopatolojik belirtilerin alt boyutlarına ise yine müstakil olarak bağımsız değişken rolü verilmiştir. Bağımsız değişken olarak kabul edilen ölçekler hiyerarşik regresyon analizi ile incelenmiştir.

Katılımcıların Demografik Özellikleri

Katılımcıların %87'sinin (n=340) kadın ve %13'ünün (n=51) erkek olduğu, yaş ortalamalarının ise kadınlarda 21,4 yıl [medyan=21, en az=18, en çok=43, standart sapma (SS)=2,1] erkeklerde 21,9 yıl (medyan=21, en az=19, en fazla 33, SS=3,9) olduğu hesaplanmıştır. Katılımcıların %83,1'inin, (n=325) herhangi bir işte çalışmadığı, %93,1'inin (n=364) ortaöğrenim döneminde yatılı olarak okumadığı, %91,6'sının (n=358) bir üniversitede eğitimine devam ettiği, %45,3'ünün (n=177) ailesinin son 10 yılda gelirinin arttığını düşündüğünü, %92,1'inin (n=360) çekirdek ailesinde vefat eden birisinin olmadığı bildirilmiştir. Kriminojenik faktörlere ilişkin olarak katılımcıların %8,2'sinin (n=32) hayatının herhangi bir döneminde uyuşturucu madde kullandığı, %1,3'ünün (n=5) hayatının herhangi bir döneminde bir suç nedeniyle yargılandığı¹ ve %33,2'sinin (n=130) arkadaşlarından en az birinin bir suç nedeniyle yargılandığı anlaşılmıştır. Hayatının herhangi bir döneminde madde kullandığını ifade eden katılımcıların yaş ortalamasının 23,2 olduğu; %81,3'ünün

¹Katılımcılara yöneltilen bu soru kasıtlı ve/veya kasıtsız tüm suçları içermektedir. Bu makaledeki herhangi bir sonucun bu durumdan etkilenip etkilenmediği incelenmiş, ölçeklerin tamamında elde edilen puanlar ortalamaları arasında herhangi bir anlamlı ilişki tespit edilememiştir [duygusal istismar (p=0,398), fiziksel istismar (p=0,812), fiziksel ihmali (p=0,535), duygusal ihmali (p=0,241), cinsel istismar (p=0,217), minimizasyon (p=0,906); somatizasyon (p=0,353), OKB (p=0,765), kişilerarası duyarlılık (p=0,766), depresyon (p=0,921), kaygı (p=0,859), düşmanlık (p=0,202), fobi (p=0,519), paranoid düşünce (p=0,169), psikotizm (p=0,891), PSI (p=0,891), genel belirti düzeyi (p=0,890); şiddete yönelik tutumlar (p=0,459), ilişkilere yönelik tutumlar (p=0,101), antisosyal niyet (p=0,230), haklılık düşünceleri (p=0,517)]. Bu nedenle bu kişilerden elde edilen veriler çalışmanın dışına çıkarılmamıştır.

(n=26) kadın olduğu, %56,3'ünün (n=18) herhangi bir işte çalışmadığı; %87,5'inin (n=28) ortaöğrenimde yatılı olarak okumadığı; %46,9'unun (n=15) ailesinin gelirinde son 10 yılda artış meydana geldiğini düşündüğü; %87,5'inin (n=28) çekirdek ailesinde kayıp/yas olmadığı gözlenmiştir. Hayatının herhangi bir döneminde kasıtlı bir suçtan dolayı sanık olarak yargılanan katılımcıların yaş ortalamasının 21,4 olduğu; %80'inin (n=4) kadın, tamamının herhangi bir işte çalışmadığı; tamamının ortaöğrenimde yatılı olarak okumadığı; %60'ının (n=3) ailesinin gelirinde son 10 yılda azalma meydana geldiğini düşündüğü; tamamında çekirdek ailesinde kayıp/yas olmadığı anlaşılmıştır. Arkadaşları arasında uyuşturucu madde kullanan ve/veya kasıtlı suçlardan dolayı sanık olarak yargılanan birinin olup olmadığı konusunda evet cevabı veren katılımcıların yaş ortalamasının 22,06 olduğu; %86,7'inin (n=98) kadın, %83,2'sinin (n=94) herhangi bir işte çalışmadığı; %92'sinin (n=104) ortaöğrenimde yatılı olarak okumadığı; %41,6'sının (n=47) ailesinin gelirinde son 10 yılda artış meydana geldiğini düşündüğü; %89,4'ünün (n=101) çekirdek ailesinde kayıp/yas olmadığı bulunmuştur.

Şiddete Yönelik Tutumları Etkileyen Değişkenler

Çocukluk çağı travmalarının birinci modelde yer alarak şiddete yönelik tutumların yordadığı analiz sonuçlarının anlamlı olmadığı $F(5,385)=1,246$, $p>0,050$ tespit edilmiştir (Tablo 1). Psikopatolojik belirtilerin, çocukluk çağı travmalarının kontrol edildiği 2. modelde de benzer şekilde şiddete yönelik tutumları

anlamlı şekilde yordayamadığı bulunmuştur $F(15,375)=1,523$, $p>0,050$.

İlişkilere Yönelik Tutumları Etkileyen Değişkenler

Çocukluk çağı travmalarının birinci modelde yer alarak ilişkilere yönelik tutumların yordadığı analiz sonuçlarına göre kurulan hiyerarşik regresyon modelinin anlamlı olduğu $F(5,385)=2,362$, $p<0,050$, varyansın %3 oranında açıklanabildiği ($R^2=0,03$) tespit edilmiştir (Tablo 2). Buna göre duygusal istismarın ilişkilere yönelik tutumlar üzerinde ters yönlü ve anlamlı etkisinin olduğu gözlenmiştir ($\beta=-0,153$, $p<0,050$). Psikopatolojik belirtilerin, çocukluk çağı travmalarının kontrol edildiği 2. modelin anlamlı olduğu $F(15,375)=2,484$, $p<0,010$; varyansın %9 oranında açıklanabildiği ($R^2=0,09$) tespit edilmiştir (Tablo 2). Buna göre psikopatolojik belirtiler kontrol edildiğinde duygusal istismarın ilişkilere yönelik tutumlar üzerinde ters yönlü ve anlamlı etkisinin kısmen artarak devam ettiği; çocukluk çağı travmaları kontrol edildiğinde de düşmanlığın, ilişkilere yönelik tutumlar üzerinde anlamlı etkisinin olduğu gözlenmiştir ($\beta=0,203$, $p<0,010$).

Anti-Sosyal Niyeti Etkileyen Değişkenler

Çocukluk çağı travmalarının birinci modelde yer alarak antisosyal niyetin yordadığı analiz sonuçlarına göre kurulan hiyerarşik regresyon modelinin anlamlı olmadığı $F(5,385)=1,762$, $p>0,050$ tespit edilmiştir (Tablo 3). Psikopatolojik belirtilerin, çocukluk çağı travmalarının kontrol edildiği 2. modelin anlamlı

Tablo 1. Şiddete yönelik tutumları etkileyen değişkenler

	Model 1					Model 2				
	B	SH	β	t	p	B	SH	β	t	p
Duygusal istismar	-0,039	0,029	-0,103	-1,354	0,177	-0,047	0,030	-0,126	-1,597	0,111
Fiziksel istismar	0,050	0,045	0,070	1,126	0,261	0,070	0,046	0,097	1,519	0,130
Fiziksel ihmal	-0,014	0,042	-0,023	-0,339	0,735	-0,011	0,042	-0,017	-0,253	0,801
Duygusal ihmal	0,019	0,021	0,075	0,945	0,345	0,022	0,021	0,083	1,036	0,301
Cinsel istismar	-0,046	0,024	-0,103	-1,890	0,059	-0,034	0,025	-0,075	-1,365	0,173
Somatizasyon						-0,105	0,128	-0,068	-0,819	0,413
Obsesif kompulsif						0,116	0,126	0,084	0,922	0,357
Kişilerarası duyarlılık						0,036	0,141	0,027	0,254	0,800
Depresyon						-0,026	0,143	-0,162	-1,440	0,151
Kaygı						-0,039	0,153	-0,028	-0,254	0,797
Düşmanlık						0,292	0,102	0,225	2,860	0,004
Fobi						-0,015	0,114	-0,009	-0,129	0,898
Paranoid düşünce						0,024	0,134	0,018	0,178	0,859
Psikotizm						-0,017	0,171	-0,010	-0,102	0,919
Ek ölçek						-0,189	0,130	-0,124	-1,459	0,145
Sabit	4,550	0,249		18,281	0,000	4,519	0,274		16,473	0,000
	F(5,385)=1,246, $p>0,050$; $R^2=0,016$					F(15,375)=1,523, $p>0,050$; $R^2=0,057$				
SH: Standart hata										

Tablo 2. İlişkilere yönelik tutumları etkileyen değişkenler

	Model 1					Model 2				
	B	SH	β	t	p	B	SH	β	t	p
Duygusal istismar	-0,064	0,032	-0,153	-2,024	0,044	-0,081	0,032	-0,194	-2,508	0,013
Fiziksel istismar	0,007	0,049	0,009	0,147	0,883	-0,005	0,050	-0,006	-0,102	0,919
Fiziksel ihmal	0,060	0,046	0,087	1,299	0,195	0,066	0,046	0,096	1,431	0,153
Duygusal ihmal	0,037	0,023	0,127	1,610	0,108	0,033	0,023	0,116	1,466	0,144
Cinsel istismar	0,036	0,027	0,072	1,329	0,185	0,038	0,027	0,076	1,418	0,157
Somatizasyon						-0,188	0,140	-0,110	-1,344	0,180
Obsesif kompulsif						0,096	0,138	0,063	0,698	0,486
Kişilerarası duyarlık						-0,212	0,154	-0,143	-1,377	0,169
Depresyon						0,286	0,157	0,202	1,828	0,068
Kaygı						0,015	0,167	0,010	0,093	0,926
Düşmanlık						0,293	0,111	0,203	2,627	0,009
Fobi						-0,222	0,125	-0,128	-1,778	0,076
Paranoid düşünce						-0,089	0,146	-0,060	-0,606	0,545
Psikotizm						0,310	0,187	0,154	1,660	0,098
Ek ölçek						-0,146	0,142	-0,086	-1,027	0,305
Sabit	3,672	0,275		13,352	0,000	3,626	0,300		12,091	0,000
	F(5,385)=2,362, p<0,050; R ² =0,030					F(15,375)=2,484, p<0,010; R ² =0,090				
SH: Standart hata										

Tablo 3. Antisosyal niyeti etkileyen değişkenler

	Model 1					Model 2				
	B	SH	β	t	p	B	SH	β	t	p
Duygusal istismar	0,019	0,057	0,025	0,331	0,741	-0,017	0,059	-0,023	-0,296	0,767
Fiziksel istismar	-0,123	0,089	-0,085	-1,374	0,170	-0,111	0,091	-0,076	-1,210	0,227
Fiziksel ihmal	0,054	0,084	0,043	0,641	0,522	0,045	0,084	0,036	0,539	0,590
Duygusal ihmal	0,052	0,041	0,099	1,250	0,212	0,048	0,041	0,092	1,164	0,245
Cinsel istismar	-0,083	0,049	-0,092	-1,700	0,090	-0,081	0,049	-0,089	-1,652	0,099
Somatizasyon						-0,312	0,254	-0,101	-1,229	0,220
Obsesif kompulsif						0,102	0,250	0,037	0,407	0,685
Kişilerarası duyarlık						-0,825	0,279	-0,308	-2,956	0,003
Depresyon						0,165	0,284	0,064	0,582	0,561
Kaygı						0,203	0,304	0,071	0,668	0,505
Düşmanlık						0,310	0,202	0,119	1,530	0,127
Fobi						-0,138	0,227	-0,044	-0,610	0,542
Paranoid düşünce						0,610	0,266	0,229	2,296	0,022
Psikotizm						0,242	0,339	0,066	0,714	0,475
Ek ölçek						0,024	0,258	0,008	0,094	0,935
Sabit	5,261	0,499		10,539	0,000	5,126	0,545		9,412	0,000
	F(5,385)=1,762, p>0,050; R ² =0,010					F(15,375)=2,245, p<0,010; R ² =0,046				
SH: Standart hata										

olduğu $F(15,375)=2,245$, $p<0,010$; varyansın %4,6 oranında açıklanabildiği ($R^2=0,046$) tespit edilmiştir (Tablo 3). Buna göre çocukluk çağı travmaları kontrol edildiğinde kişilerarası duyarlılığın ($\beta=-0,308$, $p<0,010$) ve paranoid düşüncenin ($\beta=0,229$, $p<0,050$) antisosyal niyet üzerinde anlamlı etkisinin olduğu gözlenmiştir.

Haklılık Düşüncelerini Etkileyen Değişkenler

Çocukluk çağı travmalarının birinci modelde yer alarak haklılık düşüncelerinin yordadığı analiz sonuçlarına göre kurulan hiyerarşik regresyon modelinin anlamlı olmadığı $F(5,385)=1,231$, $p>0,050$ tespit edilmiştir (Tablo 4). Psikopatolojik belirtilerin, çocukluk çağı travmalarının kontrol edildiği 2. modelin anlamlı olduğu $F(15,375)=3,713$, $p<0,001$; varyansın %12,9 oranında açıklanabildiği ($R^2=0,129$) tespit edilmiştir (Tablo 4). Buna göre çocukluk çağı travmaları kontrol edildiğinde düşmanlık ($\beta=0,305$, $p<0,001$), fobi ($\beta=-0,148$, $p<0,050$) ve psikotizm ($\beta=0,186$, $p<0,050$) belirtilerinin haklılık düşünceleri üzerinde anlamlı etkisinin olduğu gözlenmiştir.

Çocukluk Çağı Travmaları ve Suça Yönelik Tutumlar Arasındaki İlişkide Psikopatolojik Belirtilerin Etkileri

Çocukluk çağı travmalarının psikolojik belirtilerin alt boyutları (somatizasyon, obsesif kompulsif bozukluk, kişilerarası duyarlık, depresyon, kaygı, düşmanlık, fobi, paranoid düşünce, psikotizm ve ek ölçek) aracılığıyla suça yönelik tutumların yordamasına ilişkin yapılan analiz sonuçları hesaplanmıştır (Tablo 5). Analiz sonuçlarına göre, çocukluk çağı travmalarının, suça yönelik tutumlar üzerindeki toplam etkisi anlamlı değildir

[c yolu; $\beta=0,025$, SH=0,23, $t=1,063$, $p=0,288$, güven aralığı (GA) (-0,021, 0,069)]. Çocukluk çağı travmalarının aracı değişkenler olarak eklenen psikolojik belirtiler üzerindeki doğrudan etkileri anlamlıdır [a yolu; Somatizasyon: $\beta=0,282$, SH=0,03, $t=5,801$, $p\leq 0,001$, GA (0,01, 0,03); Obsesif Kompulsif: $\beta=0,280$, SH=0,04, $t=5,755$, $p\leq 0,001$, GA (0,15, 0,30); Kişilerarası Duyarlık: $\beta=0,399$, SH=0,04, $t=8,579$, $p\leq 0,001$, GA (0,26, 0,41); Depresyon: $\beta=0,356$, SH=0,01, $t=7,522$, $p\leq 0,001$, GA (0,02, 0,04); Kaygı: $\beta=0,247$, SH=0,01, $t=5,362$, $p\leq 0,001$, GA (0,01, 0,03); Düşmanlık: $\beta=0,290$, SH=0,01, $t=5,988$, $p\leq 0,001$, GA (0,02, 0,03); Fobi: $\beta=0,175$, SH=0,01, $t=3,495$, $p\leq 0,010$, GA (0,01, 0,02); Paranoid Düşünce: $\beta=0,394$, SH=0,04, $t=8,455$, $p\leq 0,001$, GA (0,03, 0,04); Psikotizm: $\beta=0,375$, SH=0,01, $t=7,972$, $p\leq 0,001$, GA (0,02, 0,03); Ek Ölçek: $\beta=0,346$, SH=0,01, $t=7,269$, $p\leq 0,001$, GA (0,02, 0,03)]. Aracı değişkenlerin suça yönelik tutumlar üzerindeki doğrudan etkileri incelendiğinde (Şekil 1) kişilerarası duyarlık ve düşmanlık haricindeki alt boyutların doğrudan etkilerinin anlamlı olmadığı görülmektedir. Diğer taraftan kişilerarası duyarlık [$\beta=-0,251$, SH=0,54, $t=-2,491$, $p\leq 0,050$, GA (-2,41, -0,28)] ve düşmanlık belirtilerinin [$\beta=0,319$, SH=0,39, $t=4,245$, $p\leq 0,001$, GA (0,89, 2,43)] suça yönelik tutumlar üzerindeki doğrudan etkisi anlamlıdır. Buna ek olarak, çocukluk çağı travmaları ile tüm aracı değişkenler modele eş zamanlı alındığında doğrudan etki açısından çocukluk çağı travmaları ile suça yönelik tutumlar arasındaki ilişki düzeyi artmış, ancak anlamlılık değeri aynı düzeyde kalmıştır yani anlam kazanmamıştır [c' yolu: $\beta=0,061$, SH=0,04, $t=1,063$, $p>0,050$, GA (-0,02, 0,06)].

Tablo 4. Haklılık düşüncelerini etkileyen değişkenler

	Model 1					Model 2				
	B	SH	β	t	p	B	SH	β	t	p
Duyusal istismar	0,058	0,054	0,081	1,070	0,285	-0,006	0,054	-0,008	-0,107	0,915
Fiziksel istismar	-0,067	0,085	-0,049	-0,786	0,432	-0,063	0,084	-0,046	-0,744	0,457
Fiziksel ihmal	-0,080	0,079	-0,068	-1,005	0,315	-0,100	0,077	-0,085	-1,299	0,195
Duyusal ihmal	0,046	0,039	0,095	1,190	0,235	0,048	0,038	0,098	1,266	0,206
Cinsel istismar	-0,035	0,047	-0,041	-0,747	0,455	-0,034	0,045	-0,040	-0,761	0,447
Somatizasyon						-0,289	0,233	-0,099	-1,237	0,217
Obsesif kompulsif						0,135	0,230	0,052	0,588	0,557
Kişilerarası duyarlık						-0,268	0,257	-0,102	-1,043	0,298
Depresyon						-0,307	0,262	-0,127	-1,174	0,241
Kaygı						0,305	0,279	0,113	1,092	0,276
Düşmanlık						0,752	0,186	0,305	4,036	0,000
Fobi						-0,440	0,209	-0,148	-2,111	0,035
Paranoid düşünce						0,177	0,245	0,070	0,724	0,469
Psikotizm						0,640	0,312	0,186	2,053	0,041
Ek ölçek						-0,043	0,237	-0,015	-0,180	0,857
Sabit	3,124	0,473		6,605	0,000	3,190	0,501		6,366	0,000
	F(5,385)=1,231, $p>0,050$; $R^2=0,016$					F(15,375)=3,713, $p<0,001$; $R^2=0,129$				
SH: Standart hata										

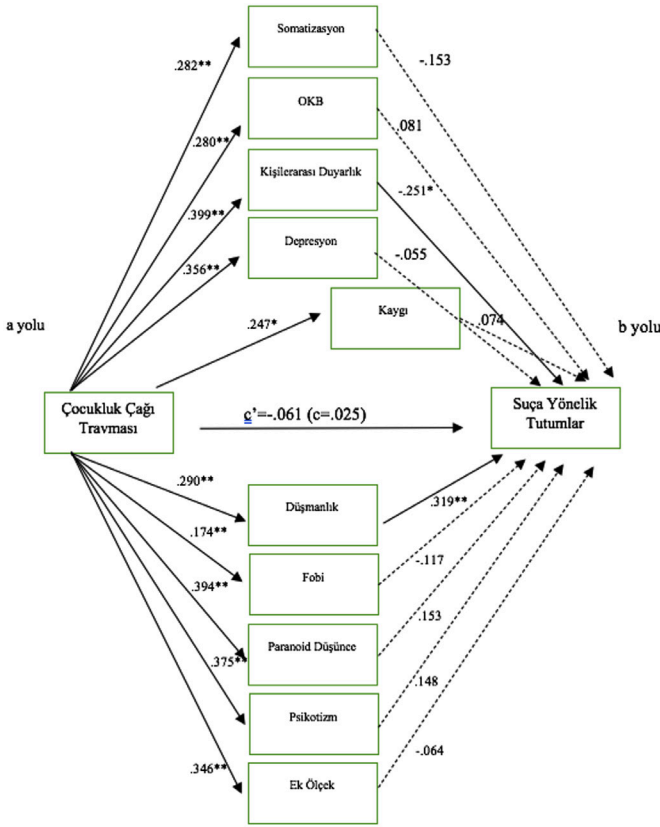
Tablo 5. Çocukluk çağı travmaları ve suça yönelik tutumlar arasındaki ilişkide psikopatolojik belirtilerin paralel çoklu aracılık rolü analizi

Değişkenler	Somatizasyon			Obsesif kompulsif			Kişilerarası duyarlık			Depresyon			Kaygı		
	β	SH	p	β	SH	p	β	SH	p	β	SH	p	β	SH	p
Çocukluk çağı travması	0,282	0,003	0,000	0,280	0,004	0,000	0,399	0,003	0,000	0,356	0,004	0,000	0,247	0,003	0,000
M1															
M2															
M3															
M4															
M5															
M6															
M7															
M8															
M9															
M10															
	R ² =0,079			R ² =0,076			R ² =0,159			R ² =0,127			R ² =0,061		
	F(1,389)=33,659			F(1,389)=33,124			F(1,389)=73,601			F(1,389)=56,592			F(1,389)=25,363		
	p=0,000			p=0,000			p=0,000			p=0,000			p=0,000		

Tablo 5. Devamı

Değişkenler	Düşmanlık			Fobi			Paranoid düşünce			Psikotizm			Ek ölçek			Suça yönelik tutumlar		
	β	SH	p	β	SH	p	β	SH	p	β	SH	p	β	SH	p	β	SH	p
Çocukluk çağı travması	0,290	0,004	0,000	0,174	0,003	0,000	0,394	0,004	0,000	0,375	0,003	0,000	0,346	0,004	0,000	-0,061	0,02	0,885
M1																-0,153	0,49	0,056
M2																0,081	0,48	0,352
M3																-0,251	0,54	0,013
M4																-0,005	0,55	0,963
M5																0,074	0,58	0,468
M6																0,319	0,39	0,000
M7																-0,117	0,44	0,096
M8																0,153	0,51	0,111
M9																0,148	0,65	0,096
M10																-0,064	0,50	0,423
	R ² =0,084			R ² =0,030			R ² =0,155			R ² =0,141			R ² =0,120			R ² =0,123		
	F(1,389)=35,867			F(1,389)=12,215			F(1,389)=71,494			F(1,389)=63,567			F(1,389)=52,846			F(11,379)=4,824		
	p=0,000			p=0,001			p=0,000			p=0,000			p=0,000			p=0,000		

M1: Somatizasyon, M2: Obsesif kompulsif, M3: Kişilerarası duyarlık, M4: Depresyon, M5: Kaygı, M6: Düşmanlık, M7: Fobi, M8: Paranoid düşünce, M9: Psikotizm, M10: Ek ölçek, SH: Standart hata

Şekil 1. Çocukluk çağı travmaları ile suça yönelik tutumlar arasındaki ilişkinin psikopatolojik belirti alt boyutları ile açıklandığı paralel çoklu aracılık rolü analizi

** $p < 0,001$, * $p < 0,010$; Kesik Çizgi: Beta değerleri anlamlı değil, Kesintisiz Çizgi: Beta değerleri anlamlı

TARTIŞMA

Çocukluk çağı travmaları ile suça yönelik tutumlar arasındaki ilişkide psikopatolojik belirtilerin aracı rolünün olup olmadığının incelendiği bu çalışmanın sonuçlarına göre alan yazının aksine çocukluk çağı travmalarının suça yönelik tutumlar üzerinden doğrudan bir etki yaratmadığı gözlenmiştir. Yüksel ve Gökçearslan Çiftçi (46) tarafından yetişkin hükümlülerin örneklem olarak kullanıldığı bir çalışmada cinsel istismar, fiziksel istismar ve fiziksel ihmal boyutlarında eşik puanları aştığı bildirilmiştir. Suça sürüklenen çocuklar bağlamında ise Beşer ve ark. (47) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada ise yetişkin popülasyona benzer şekilde cinsel istismar, fiziksel istismar ve fiziksel ihmal boyutlarında eşik puanları aştığı bildirilmiştir. Ancak bahsi geçen araştırmalarda çocukluk çağı travmalarının suç davranışını nasıl etkilediği bildirilmemiştir. Bu konuya açıklık getirme potansiyelini taşıyan çalışma Baron ve Forde (48) tarafından 400 evsiz genç ile yürütülen araştırmadır. Buna göre çocukluk çağı travmaları kriminojenik faktörleri doğrudan etkilerken, kriminojenik faktörler ise şiddet suçlarını dolaylı olarak yordamaktadır. Bir anlamda çocukluk çağı travmaları ile şiddet suçları arasındaki

bağıntının dolaylı olabileceği yorumlanmaktadır. DeLisi ve ark. (49) tarafından yürütülen şiddet içeren suçlar ve şiddet içermeyen suçlara sürüklenen çocukların örneklem olarak kullanıldığı bir çalışmada ise mizaç özellikleri, psikopati ve çocukluk çağı travmalarının suç davranışına etkisi incelenmiştir. Buna göre öfke, düşmanlık, huysuzluk, zayıf öz düzenleme ve kişinin başkalarına karşı davranışsal tepkilerini engelleme konusundaki yetersizliği veya isteksizliği gibi mizaç özelliklerinin psikopati ve çocukluk çağı travmalarından daha güçlü bir yordama kapasitesi olduğu gösterilmiştir. Söz konusu bu çalışmada da çocukluk çağı travmalarının şiddete yönelik tutumlar, antisosyal niyet ve haklılık düşüncelerini yordayamadığı dolayısıyla çocukluk çağı travmalarının suça yönelik tutumların üç alt boyutunda etki miktarının anlamlı seviyenin altında kaldığı bulunmuştur. Öte yandan, duygusal istismar boyutunun ilişkilere yönelik tutumlar üstünde anlamlı bir etkiye sahip olması diğer çocukluk çağı travmalarına göre özel bir pozisyon kazandırmaktadır.

Pek çok araştırmada da (50-52) çocukluk dönemi duygusal istismarın güvensiz bağlanma, kişilerarası ilişkiler, duygu düzensizliği ve ilişkisel şiddetteki en güçlü yordayıcısı olarak ileri sürülmüştür. Bir anlamda kişilerarası şiddette duygusal istismarın tek başına geri kalan tüm çocukluk çağı istismarlardan daha fazla yordayıcı özelliğe sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Çocukluk çağı travmalarının kontrol edildiği ve psikopatolojik belirtilerin suça yönelik tutumlar üzerindeki etkileri incelendiğinde hiçbir psikopatolojik belirtinin doğrudan şiddete yönelik tutumlar üzerinde etkiye sahip olmadığı, düşmanlık belirtisinin ilişkilere yönelik tutumlar ve haklılık düşünceleri üzerinde etkili olduğu, kişilerarası duyarlılığın ve paranoid düşüncelerin anti-sosyal niyeti etkilediği ve psikotizm belirtisinin haklılık düşüncelerini etkilediği bulunmuştur. Bonta ve ark. (53) tarafından genel ve şiddet içerikli mükerrer suçluluğu etkileyen faktörleri tespit etmeye çalıştığı meta-analiz çalışmasının sonuçlarına göre genel mükerrerliği etkileyen en önemli faktörün bireyin suç öyküsünün olup olmadığı iken psikopatolojik belirtilerin büyük çoğunluğunun genel olarak mükerrer suç davranışı üzerinde etkisiz olduğu, şiddet içerikli mükerrer suçlulukta ise en önemli göstergenin yine şiddet içerikli suç öyküsüne sahip olması iken psikopatolojik belirtilerin genel mükerrer suçluluğa nazaran etki katsayısının daha da düşük olduğu bildirilmiştir. Adli psikiyatri servislerinde takibi yapılan hastaların örneklem olarak kabul edildiği Billen ve ark. (54) tarafından yapılan bir araştırmada da mükerrer olarak şiddet içerikli suç davranışlarına sahip kişilerde en önemli göstergenin baş etme mekanizmalarına sahip olup olmadığı iken katılımcıların psikopatolojik özelliklerinin suç davranışları üzerinde herhangi bir etkiye sahip olmadığı ileri sürülmüştür. Beklenenin aksine psikopatolojik belirtilerin suça yönelik tutumları doğrudan ve güçlü şekilde yordayamaması karşısında ancak düşmanlık, kişiler arası duyarlılık, paranoid

düşünceler ve psikotizm belirtilerinin şiddet davranışını değil sosyal ilişkiler ve haklılık düşünceleri üzerinde doğrudan etki oluşturduğu değerlendirilmektedir. Bu durum söz konusu psikopatolojik belirtilerin ancak dolaylı olarak şiddet davranışını tetikleyebileceğini doğurmaktadır.

Çocukluk çağı travmaları ile suça yönelik tutumlar arasındaki ilişkide psikopatolojik belirtilerin aracı rolüne ilişkin yapılan paralel çoklu aracılık analizi sonuçlarına göre çocukluk çağı travmaları ile suça yönelik tutumlar arasında doğrudan ve dolaylı olarak herhangi bir etkileşimin bulunmadığı, çocukluk çağı travmaları ile psikopatolojik belirtilerin tamamında anlamlı etkilerin tespit edildiği ve son olarak kişilerarası duyarlılık ve düşmanlık belirtilerinin çocukluk çağı travmaları ve suça yönelik tutumlar arasındaki ilişkiyi aracı olarak güçlendirme potansiyeline sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Alanyazında pek çok araştırmada (55-59) çocukluk çağı travmalarının psikopatolojik belirtilerin en güçlü göstergeleri olduğu dile getirilmiştir. Söz konusu bu çalışmada da benzer şekilde çocukluk çağı travmalarının tüm psikopatolojik belirtileri anlamlı seviyede yordayabildiği görülmüştür. Kişilerarası duyarlılığın ve düşmanlık belirtilerinin zayıf da olsa çocukluk çağı travmaları ve suça yönelik tutumlar arasındaki ilişkide aracı değişken olma potansiyelinin yüksek olması nedeniyle dikkate değer bulunmuştur. Alvani ve ark. (60) tarafından cinayet hükümlüsü tutukluluklarla yapılan çalışmada kişilerarası duyarlılık seviyesi ile boyun eğdirme davranışları arasında güçlü bir yordama ilişkisinin bulunduğu bildirilmiştir. Boyun eğdirme davranışının yoksun bırakmak, dışlamak veya ayrımcılık yapmak gibi türevlerinden hareketle doğrudan olmasa dahi dolaylı olarak suç davranışına yol açacağı değerlendirilmektedir. Kişilerarası duyarlılığa vurgu yapan başka bir çalışmada ise (61-63) psikoaktif madde kullanımı davranışı ve kişiler arası duyarlılık düzeylerinin yüksek olmasının dürtü kontrolü eksikliğine işaret ettiği ileri sürülmüştür. Dürtü kontrol bozukluğunun, düşük öz kontrol ve hiperaktivite gibi psikopatolojik özellikler ile yüksek düzeyde ilişkili olduğundan hareketle kişilerarası duyarlılığın yine doğrudan olmasa da dolaylı olarak suç davranışına işaret ettiği değerlendirilmektedir.

Psikopatolojik düşmanlık ile suç davranışı arasında yordayıcı ilişkilere yönelik kriminoloji alanında yoğun miktarda bilgi mevcuttur (64-66). Öte yandan, Simons ve Burt (67) tarafından yapılan bir çalışmada düşmanlık belirtilerinin toplumsal koşulların olumsuz olması, ayrımcılık, ilgisiz veya otoratik ebveynerin varlığı, suç davranışı sergileyen akranların bulunması ve mahalli öz kontrolün yetersizliği durumlarında suç davranışına neden olacağı ileri sürülmüştür.

SONUÇ

Çocukluk çağı travmaları ve suça yönelik tutumlar arasındaki ilişkide psikopatolojik belirtilerin aracı rolünün olup

olmadığını test etmek isteyen bu çalışmada, çocukluk çağı travmalarının bilinenin aksine suça yönelik tutumlar üzerinde herhangi bir etkiye sahip olmadığı bulunmuştur. Yine, benzer şekilde kişilerarası duyarlılık ve düşmanlık özellikleri hariç diğer psikopatolojik özellikler bağlamında da bilinenin aksine suça yönelik tutumlar üzerinde herhangi bir etkiye sahip olmadığı gözlenmiştir. Gerek kişilerarası duyarlılığın gerekse de düşmanlık belirtilerinin suça yönelik tutumlar üzerinde doğrudan değil dolaylı olarak etkili olduğu, suçun bireysel özellikler veya deneyimlenen travmaların tetiklediği bir mekanizmadan öte içinde yaşanılan ailenin, mahallenin ve toplumun bireye etkilerinin bir sonucu olarak ortaya çıktığı psikopatolojik özellikler veya geçmiş dönemki travmaların ise suça yönelimi ancak toplumsal şartlar uygunsa tetiklediği sonucuna ulaşılmıştır.

Bu çalışmanın başlıca kısıtı klinik gruplarla karşılaştırma yapılamamasıdır. Genel popülasyondan elde edilen verilerin klinik gruplarla karşılaştırılması halinde özellikle psikopatolojik bozukluk teşhisi alan hastalarda çocukluk çağı travmalarının suça yönelik tutumlar üzerindeki etkisi daha belirgin bir şekilde tartışılabilir. Çalışmadaki diğer kısıt ise genel popülasyonun tabakalı bir şekilde dağıtımının yapılamamasıdır. Cinsiyet, eğitim düzeyi, sosyoekonomik düzey, psikiyatrik teşhis, suç kaydı gibi kesikli değişkenlere göre tabakalı bir örneklem yapısının oluşması elde edilen sonuçların genel evrene yorumlanmasını daha nitelikli hale getirecektir.

Bu çalışmadan elde edilen bulgular iki yönlü kullanılabilir. Bu çalışmadaki bulgular çocukluk çağı travmalarının doğrudan etki üretme kapasitesinin hemen her zaman geçerli olamayabileceğini özellikle aracı değişkenlerin çoğunlukla bağımlı değişkeni daha iyi yordayabileceği gerçeğine ışık tutmaktadır. Bu durum araştırmacılar için çocukluk çağı travmalarının etki mekanizmasını yeniden değerlendirmelerine yardımcı olacaktır. Uygulamacılar açısından ise genel popülasyondan gelen bireylere yönelik gerçekleştirilen psikolojik danışma hizmetlerinde, psikiyatri konsültasyonlarında, adli değerlendirmelerde vb. saha uygulamalarında çocukluk çağı travmalarının yanı sıra cevabı aranan soruya etki edebilecek diğer mekanizmaların da incelenmesine gidilecektir.

ETİK

Etik Kurul Onayı: Çalışmaya dahil olanların 18 yaşından büyük olması ve girişimsel herhangi bir prosedür izlenmemesi nedeniyle etik kurullara başvuru yapılmamıştır. Ancak araştırmacı Helsinki Bildirgesi'nde yer alan hususlara dikkat etmiştir.

Çıkar Çatışması: Yazar tarafından çıkar çatışması bildirilmemiştir.

Finansal Destek: Yazar tarafından finansal destek almadığı bildirilmiştir.

KAYNAKLAR

- Farahany NA. Neuroscience and behavioral genetics in US criminal law: an empirical analysis. *J Law Biosci.* 2015;2(3):485-509. <https://doi.org/10.1093/jlb/lsv059>
- Raine A. From genes to brain to antisocial behavior. *Current Directions in Psychological Science.* 2008;17(5):323-328. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8721.2008.00599.x>
- Koenigs, M. The role of prefrontal cortex in psychopathy. *Rev Neurosci.* 2012;23(3):253-262. <https://doi.org/10.1515/revneuro-2012-0036>
- Brower MC, Price BH. Neuropsychiatry of frontal lobe dysfunction in violent and criminal behaviour: a critical review. *J Neurol Neurosurg Psychiatry.* 2001;71(6):720-726. <https://doi.org/10.1136/jnnp.71.6.720>
- Skeem JL, Cooke DJ. Is criminal behavior a central component of psychopathy? Conceptual directions for resolving the debate. *Psychol Assess.* 2010;22(2):433. <https://doi.org/10.1037/a0008512>
- Simourd DJ, Hoge RD. Criminal psychopathy: A risk-and-need perspective. *Criminal Justice and Behavior.* 2000;27(2):256-272. <https://doi.org/10.1177/0093854800027002007>
- Shirtcliff EA, Vitacco MJ, Graf AR, Gostisha AJ, Merz JL, Zahn-Waxler C. Neurobiology of empathy and callousness: Implications for the development of antisocial behavior. *Behav Sci Law.* 2009;27:137-171. <http://dx.doi.org/10.1002/bsl.862>
- Miller PA, Eisenberg N. The relation of empathy to aggressive and externalizing/antisocial behavior. *Psychol Bull.* 1988;103(3):324-344. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.103.3.324>
- Uğurlu TT, Tekkanat Ç, Hatice Koç, Ateşçi, F. Alkol ve madde kullanım bozukluğu olan bireylerde suç davranışının retrospektif incelemesi. *Pamukkale Tıp Dergisi.* 2020;13(3):739-747. <https://doi.org/10.31362/patd.745390>
- Haggård-Grann U, Hallqvist J, Långström N, Möller J. The role of alcohol and drugs in triggering criminal violence: a case-crossover study. *Addiction.* 2006;101(1): 100-108. <https://doi.org/10.1111/j.1360-0443.2005.01293.x>
- Rufrancos HG, Power M, Pickett KE, Wilkinson R. Income Inequality and Crime: A Review and Explanation of the Time-series Evidence. *Social Criminology* 2013;1:103. <https://doi.org/10.4172/2375-4435.1000103>
- Gümüş E. Crime in urban areas: An empirical investigation. *Akdeniz IIBF Dergisi.* 2004;3(7):98-109.
- Çınar M, Taş C. Relationship with Regional Unemployment and Types of Crime in Turkey: Panel Data Approach (Türkiye'de Bölgesel İşsizlik ve Suç Türleri İlişkisi: Panel Veri Yaklaşımı). *Business and Economics Research Journal.* 2022;13(2):179-197. <https://doi.org/10.20409/berj.2022.368>
- Raphael S, Winter-Ebmer R. Identifying the effect of unemployment on crime. *The Journal of Law and Economics.* 2001;44(1):259-283. <https://doi.org/10.1086/320275>
- Lochner L. Education, work, and crime: A human capital approach. *International Economic Review.* 2004;45(3):811-843. <https://www.jstor.org/stable/3663638>
- Yıldız Z. Eğitim düzeyi ile suç türü arasındaki ilişkinin araştırılması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi.* 2004;38(38):278-291.
- Karataş S. Suça sürüklenen çocuklar ve suç mağduru çocuklara yönelik bir değerlendirme. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar.* 2020;12(4):575-586. <https://doi.org/10.18863/pgy.711319>
- Green S. Crime, victimisation and vulnerability. In *Handbook of victims and victimology* (pp. 107-134). Willan, 2012.
- Akers RL, Jennings WG. Social learning theory. *The Handbook of Criminological Theory.* 2015;230-240. <https://doi.org/10.1002/9781118512449.ch12>
- Buonanno P, Montolio D, Vanin P. Does social capital reduce crime? *The Journal of Law and Economics.* 2009;52(1):145-170. <https://doi.org/10.1086/595698>
- Parks-Leduc L, Feldman G, Bardi A. Personality traits and personal values: A meta-analysis. *Pers Soc Psychol Rev.* 2015;19(1):3-29. <https://doi.org/10.1177/1088868314538548>
- Stacy AW, Newcomb MD. Long-Term Social-Psychological Influences on Deviant Attitudes and Criminal Behavior. In: Kaplan, H.B. (eds) *Drugs, Crime, and Other Deviant Adaptations. Longitudinal Research in the Social and Behavioral Sciences.* Springer, Boston, MA, 1995. https://doi.org/10.1007/978-1-4899-0970-1_4
- Holsinger AM. Assessing criminal thinking: Attitudes and orientations influence behavior. *Corrections Today.* 1999;61:22-25.
- Boda Z, Szabó G. The media and attitudes towards crime and the justice system: A qualitative approach. *European Journal of Criminology.* 2011;8(4):329-342. <https://doi.org/10.1177/1477370811411415>
- Chu CM, Daffern M, Thomas SD, Ang Y, Long M. Criminal attitudes and psychopathic personality attributes of youth gang offenders in Singapore. *Psychology, Crime ve Law.* 2014;20(3):284-301. <https://doi.org/10.1080/1068316X.2013.772182>
- McLean K, Wolfe SE, Pratt TC. Legitimacy and the life course: An age-graded examination of changes in legitimacy attitudes over time. *Journal of Research in Crime and Delinquency.* 2019;56(1):42-83. <https://doi.org/10.1177/0022427818793934>
- LaFree G, Morris NA. Does legitimacy matter? Attitudes toward anti-American violence in Egypt, Morocco, and Indonesia. *Crime ve Delinquency.* 2012;58(5):689-719. <https://doi.org/10.1177/0011128712452958>
- Herrero J, Rodríguez FJ, Torres A. Acceptability of Partner Violence in 51 Societies: The Role of Sexism and Attitudes Toward Violence in Social Relationships. *Violence Against Women.* 2017;23(3):351-367. <https://doi.org/10.1177/1077801216642870>
- Knyazev GG. Behavioural activation as predictor of substance use: mediating and moderating role of attitudes and social relationships. *Drug and Alcohol Dependence.* 2004;75(3):309-321. <https://doi.org/10.1016/j.drugalcdep.2004.03.007>
- Stevens RJ, Slavin RE. The cooperative elementary school: Effects on students' achievement, attitudes, and social relations. *American Educational Research Journal.* 1995;32(2):321-351. <https://doi.org/10.3102/00028312032002321>
- O'Connell BH, O'Shea D, Gallagher S. Enhancing social relationships through positive psychology activities: A randomised controlled trial. *The Journal of Positive Psychology.* 2016;11(2):149-162. <https://doi.org/10.1080/17439760.2015.1037860>
- Malkoç A, Yalçın I. Relationships among resilience, social support, coping, and psychological well-being among university students. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal.* 2015;5(43):35-43. <https://doi.org/10.17066/PDRD.22119>
- Holt-Lunstad J, Smith TB, Layton JB. Social Relationships and Mortality Risk: A Meta-analytic Review. *PLoS Med.* 2010;7(7):e1000316. <https://doi.org/10.1371/journal.pmed.1000316>
- Cacioppo JT, Cacioppo S. Social relationships and health: The toxic effects of perceived social isolation. *Soc Personal Psychol Compass.* 2014;8(2):58-72. <https://doi.org/10.1111/spc3.12087>
- Fox BH, Perez N, Cass E, Baglivio MT, Epps N. Trauma changes everything: examining the relationship between adverse childhood experiences and serious, violent and chronic juvenile offenders. *Child Abuse Negl.* 2015;46:163-173. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2015.01.011>
- Farina ASJ, Holzer KJ, DeLisi M, Vaughn MG. Childhood Trauma and Psychopathic Features Among Juvenile Offenders. *Int J Offender Ther Comp Criminol.* 2018;62(14):4359-4380. <https://doi.org/10.1177/0306624X18766491>
- Widom CS. Varieties of violent behavior. *Criminology.* 2014;52(3):313-344. <https://doi.org/10.1111/1745-9125.12046>
- Zarse EM, Neff MR, Yoder R, Hulvershorn L, Chambers JE, Chambers RA. The adverse childhood experiences questionnaire: Two decades of research on childhood trauma as a primary cause of adult mental illness, addiction, and medical diseases. *Cogent Medicine.* 2019;6(1):1581447. <https://doi.org/10.1080/2331205X.2019.1581447>
- Grella CE, Stein JA, Greenwell L. Associations among childhood trauma, adolescent problem behaviors, and adverse adult outcomes in substance-abusing women offenders. *Psychol Addict Behav.* 2005;19(1):43-53. <https://doi.org/10.1037/0893-164X.19.1.43>

40. Mills JF, Kroner DG, Forth AE. Measures of Criminal Attitudes and Associates (MCAA): development, factor structure, reliability, and validity. *Assessment*. 2002;9(3):240-253. <https://doi.org/10.1177/1073191102009003003>
41. Nergiz H, Işık S. Suça Yönelik Tutumlar ve İlişkiler Ölçeği Türkçe Formu'nun Geçerlik ve Güvenilirlik Çalışması. *Türk Psikiyatri Dergisi*. 2019;32(2):118-128. <https://doi.org/10.5080/u23316>
42. Dağ İ. Belirti tarama listesi (SCL-90-R)'nin üniversite öğrencileri için güvenilirliği ve geçerliliği. *Türk Psikiyatri Dergisi*. 1991;2:5-12.
43. Bernstein DP, Fink L, Handelsman L, Foote J, Lovejoy M, Wenzel K, et al. Initial reliability and validity of a new retrospective measure of child abuse and neglect. *Am J Psychiatry*. 1994;151(8):1132-1136. <https://doi.org/10.1176/ajp.151.8.1132>
44. Şar V, Öztürk E, İkikardeş, E. Çocukluk Çağı Ruhsal Travma Ölçeğinin Türkçe Uyarlamasının Geçerlilik ve Güvenilirliği. *Türkiye Klinikleri J Med Sci*. 2012;32(4):1054-1063. <https://doi.org/10.5336/medsci.2011-26947>
45. Hayes AF. *Introduction to mediation, moderation, and conditional process analysis: A regression-based approach*. New York: The Guilford Press, 2013.
46. Yüksel M, Gökçearslan Cıfci E. Yetişkin Hükümlülerin Çocukluk Çağı Travma Düzeyinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*. 2017;30:57-86. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/taad/issue/52660/694016>
47. Beşer NG, Arabacı LB, Uzunoğlu G, Bilaç Ö, Ozan E. Suça itilmiş ergenlerde ebeveyn tutumu ve çocukluk çağı travmalarının belirlenmesi. *Klinik Psikiyatri Dergisi*. 2019;22(2):219-227.
48. Baron SB, Forde DR. Childhood Trauma, Criminogenic Social Schemas, and Violent Crime, *Deviant Behavior*. 2020;41(8):991-1004. <https://doi.org/10.1080/01639625.2019.1596534>
49. DeLisi M, Fox BH, Fully M, Vaughn MG. The effects of temperament, psychopathy, and childhood trauma among delinquent youth: A test of DeLisi and Vaughn's temperament-based theory of crime. *Int J Law Psychiatry*. 2018;57:53-60. <https://doi.org/10.1016/j.ijlp.2018.01.006>
50. Christ C, de Waal MM, Dekker JJM, van Kuijk I, van Schaik DJF, Kikkert MJ, et al. Linking childhood emotional abuse and depressive symptoms: The role of emotion dysregulation and interpersonal problems. *PLoS One*. 2019;14(2):e0211882. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0211882>
51. Berzenski SR, Yates TM. A Developmental Process Analysis of the Contribution of Childhood Emotional Abuse to Relationship Violence, *Journal of Aggression, Maltreatment ve Trauma*. 2010;19(2):180-203. <https://doi.org/10.1080/10926770903539474>
52. Riggs SA, Kaminski P. Childhood Emotional Abuse, Adult Attachment, and Depression as Predictors of Relational Adjustment and Psychological Aggression, *Journal of Aggression, Maltreatment ve Trauma*. 2010;19(1):75-104. <https://doi.org/10.1080/10926770903475976>
53. Bonta J, Law M, Hanson K. The prediction of criminal and violent recidivism among mentally disordered offenders: A meta-analysis. *Psychological Bulletin*. 1998;123(2):123-142. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.123.2.123>
54. Billen E, Garofalo C, Vermunt JK, Bogaerts S. Trajectories of Self-control in a Forensic Psychiatric Sample: Stability and Association with Psychopathology, Criminal History, and Recidivism. *Criminal Justice and Behavior*. 2019;46(9):1255-1275. <https://doi.org/10.1177/0093854819856051>
55. Healy C, Gordon AA, Coughlan H, Clarke M, Kelleher I, Cannon M. Do childhood psychotic experiences improve the prediction of adolescent psychopathology? A longitudinal population-based study. *Early Interv Psychiatry*. 2019;13(5):1245-1251. <https://doi.org/10.1111/eip.12762>
56. Dereboy Ç, Şahin DE, Şakiroğlu M, Şafak ÖC. Çocukluk Çağı Travmalarının, Kimlik Gelişimi, Duygu Düzenleme Güçlüğü ve Psikopatoloji ile ilişkisi. *Türk Psikiyatri Dergisi* 2018;29(4):269-278.
57. Newbury JB, Arseneault L, Moffitt TE, Caspi A, Danese A, Baldwin JR, et al. Measuring childhood maltreatment to predict early-adult psychopathology: Comparison of prospective informant-reports and retrospective self-reports. *J Psychiatr Res*. 2018;96:57-64. <https://doi.org/10.1016/j.jpsychires.2017.09.020>
58. Danese A, Baldwin JR. Hidden wounds? Inflammatory links between childhood trauma and psychopathology. *Annual Review of Psychology*. 2017;68:517-544. doi:10.1146/annurev-psych-010416-044208
59. Örsel S, Karadağ H, Kahiloğulları AK, Aktaş EA. Psikiyatri hastalarında çocukluk çağı travmalarının sıklığı ve psikopatoloji ile ilişkisi. *Anadolu Psikiyatri Derg* 2011;12(2):130-136.
60. Alvani A, Khosravani V, Khademi E, Seidisarouei M. Prediction of interpersonal sensitivity, psychoticism, paranoia, hostility based on the early maladaptive schemas in the murderers. *International Journal of Technical Research and Applications*. 2015;3(2):166-169.
61. Ezeh L, Umeoji C, Ozioko F. Hostile behavior among Nigerian prison inmates: Differential effects of psychoactive substance and interpersonal sensitivity. *European Journal of Social Sciences Studies*, 2018. <http://dx.doi.org/10.46827/ejsss.v0i0.449>
62. Willhelm AR, Pereira AS, Czermainski FR, Nogueira M, Levandowski DG, Volpato RB, et al. Aggressiveness, impulsiveness, and the use of alcohol and drugs: understanding adolescence in different contexts. *Trends in Psychology*. 2020;28(3):381-398. <https://doi.org/10.1007/s43076-020-00022-6>
63. Chamberlain SR, Lust K, Grant JE. Cocaine use in university students: relationships with demographics, mental health, risky sexual practices, and trait impulsivity. *CNS Spectr*. 2021;26(5):501-508. <https://doi.org/10.1017/S1092852920001492>
64. Nentjes L, Bernstein D, Arntz A, van Breukelen G, Slaats M. Examining the influence of psychopathy, hostility biases, and automatic processing on criminal offenders' Theory of Mind. *Int J Law Psychiatry*. 2015;38:92-99. <https://doi.org/10.1016/j.ijlp.2015.01.012>
65. Backman H, Laajasalo T, Jokela M, Aronen ET. Parental Warmth and Hostility and the Development of Psychopathic Behaviors: A Longitudinal Study of Young Offenders. *J Child Fam Stud*. 2021;30:955-965. <https://doi.org/10.1007/s10826-021-01921-7>
66. Kingston DA, Olver ME, Harris M, Booth BD, Gulati S, Cameron C. The relationship between mental illness and violence in a mentally disordered offender sample: evaluating criminogenic and psychopathological predictors. *Psychology, Crime ve Law*. 2016;22(7):678-700. <https://doi.org/10.1080/1068316X.2016.1174862>
67. Simons RL, Burt CH. Learning to be bad: Adverse social conditions, social schemas, and crime. *Criminology*. 2011;49(2):553-598. <https://doi.org/10.1111/j.1745-9125.2011.00231.x>